

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie z powództwa W. S. przeciwko „I.” S.A. w W. o zapłatę 2.278,04 zł na skutek zażalenia powoda od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 16 lutego 2012r.

- 1) ***Czy jest sprawą gospodarczą sprawa o roszczenie bezpośrednio wynikające z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, którą wytoczył zakładowi ubezpieczeń przedsiębiorca z powołaniem się na umowę cesji zawartą z osobą poszkodowaną w wypadku komunikacyjnym;***
- 2) ***Czy w sprawie określonej w punkcie 1 pytania prawnego cesjonariusz może powoływać się na właściwość przemienną sądu, określoną w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152, z późniejszymi zmianami).***

UZASADNIENIE

Powód dochodził od ubezpieczyciela sprawcy szkody komunikacyjnej reszty odszkodowania (w zakresie kosztów najmu pojazdu zastępczego) z powołaniem się na umowę cesji zawartą z osobą trzecią, poszkodowaną w wypadku komunikacyjnym.

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 16.II.2012r (k. 45) stwierdził swoją niewłaściwość i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W. Wydziałowi VI Cywilnemu.

Jak wynika z uzasadnienia tego postanowienia, Sąd Rejonowy odmówił wniesionej sprawie charakteru sprawy gospodarczej wobec niespełnienia przez

powodowego cesjonariusza przesłanki funkcjonalnej wynikającej z definicji sprawy gospodarczej zawartej w art. 479¹ § 1 k.p.c. i art. 2 ust. ustawy z dnia 24.V. 1989r o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. nr 33, poz. 175, z późniejszymi zmianami). Zgodnie z tymi przepisami sprawą gospodarczą jest sprawa ze stosunków cywilnych pomiędzy przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Nie budziło wątpliwości Sądu Rejonowego spełnienie przez obie strony procesu przesłanki podmiotowej (obie strony są przedsiębiorcami) i przesłanki przedmiotowej (dochodzone roszczenie wynika ze stosunku cywilnego) oraz przesłanki funkcjonalnej przez pozwanego ubezpieczyciela (związek wniesionej sprawy z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą). Sąd Rejonowy nie dopatrył się natomiast spełnienia przesłanki funkcjonalnej sprawy gospodarczej u powoda, a to dlatego, że z dołączonego do pozwu zaświadczenia z ewidencji działalności gospodarczej wynika, że prowadzona przez powoda działalność gospodarcza nie obejmuje obrotu wierzytelnościami, w tym wierzytelnościami wynikającymi z tytułu odszkodowań komunikacyjnych. Powód nie był osobą poszkodowaną w wypadku komunikacyjnym, którą była osoba trzecia i od której powód nabył w drodze cesji wierzytelność odszkodowawczą od ubezpieczyciela sprawcy szkody komunikacyjnej.

W ocenie Sądu Rejonowego wniesiona sprawa nie wchodzi w zakres działalności gospodarczej powoda, a stanowi tylko działalność uboczną powoda dokonaną przy okazji jej prowadzenia. Brak związku dochodzonej sprawy z prowadzoną przez powoda działalnością gospodarczą pozbawia wniesioną sprawę charakteru gospodarczego, a swoje stanowisko Sąd Rejonowy wsparł stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w postanowieniu z dnia 17.12.2004r II CZ 151/04 (Lex 490406). W kwestii dokonanego wyboru sądu miejscowo właściwego do rozpoznania wniesionej sprawy, Sąd Rejonowy uznał, że powód nie może korzystać z właściwości przemiennej przewidzianej w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 22.V.2003r o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152, z późniejszymi zmianami). W ocenie Sądu Rejonowego powołany przepis ma zastosowanie wyłącznie do poszkodowanego występującego z roszczeniem bezpośrednim do ubezpieczyciela sprawcy wypadku komunikacyjnego, którym w wyniku cesji stał się powód. Brak statusu poszkodowanego powoduje, że powodowi nie przysługuje prawo wyboru sądu.

Od tego postanowienia wniósł zażalenie powód (k. 48) w którym zakwestionował dokonaną przez Sąd Rejonowy kwalifikację wniesionej sprawy jako sprawy cywilnej jak również dokonany przez Sąd Rejonowy wybór Sądu miejscowo właściwego do rozpoznania wniesionej sprawy.

W wątku dotyczącym charakteru wniesionej sprawy, powód zarzucił w zażaleniu, że pojęcie sprawy gospodarczej wiąże ustawodawca z faktycznym prowadzeniem działalności gospodarczej, bez względu na to czy zostały dopełnione wszystkie wymagania formalno – prawne (wpis do ewidencji działalności gospodarczej) i takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 11.V.1992r III CZP 64/92.

Podniósł też żalący, że oceny prowadzonej działalności gospodarczej prowadzonej przez powoda i jej związku z wniesioną sprawą należy dokonywać z uwzględnieniem okoliczności występującej w każdej konkretnej sprawie. A okoliczności niniejszej sprawy są takie, że powód prowadząc działalność w zakresie naprawy powypadkowej pojazdów oferuje również klientom kompleksową usługę, polegającą nie tylko na naprawie uszkodzonego pojazdu ale również zapewnienie poszkodowanemu pojazdowi zastępczego na czas naprawy samochodu. Powód oferuje swoim klientom rozliczenie bezgotówkowe polegające na zawarciu umowy cesji wierzytelności przysługującej poszkodowanemu wobec zakładu ubezpieczeń. Takie okoliczności wskazują, że nabycie wierzytelności od poszkodowanego ma ścisły związek z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą i jest to działalność powtarzalna w praktyce powoda o czym sąd orzekający wie z urzędu z ilości spraw wytoczonych przez powoda. Powód w swoim zażaleniu zakwestionował również przyjęty przez Sąd Rejonowy wybór Sądu miejscowo właściwego do rozpoznania wniesionej sprawy. W tym zakresie żalący wskazał, że jako następca prawny osoby poszkodowanej w wypadku komunikacyjnym na podstawie cesji wstępuje również w sytuację procesową poszkodowanego, a zatem przysługuje mu również prawo do skorzystania z właściwości przemiennej sądu wynikającej z art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152, z późniejszymi zmianami), a dla wsparcia swojego stanowiska odwołał się do poglądów doktryny i judykatury Sądu Najwyższego.

Przy rozpoznawaniu przedstawionego zażalenia Sąd Okręgowy dostrzegł

występowanie w sprawie zagadnień prawnych budzących poważne wątpliwości, w zakresie wskazanym w pytaniu prawnym.

Wątpliwości Sądu Okręgowego co do gospodarczego charakteru wniesionej sprawy dotyczą spełnienia przez powoda przesłanki funkcjonalnej sprawy gospodarczej, którą jest związek przedstawionej sprawy z działalnością gospodarczą prowadzoną przez powoda, a ściślej związek z zakresem prowadzonej przez niego działalności gospodarczej do którego to zakresu odwołują się definicje legalne sprawy gospodarczej zawarte w przepisie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 24.V.1989r o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. nr 33, poz. 175, z późniejszymi zmianami) i art. 479¹ § 1 k.p.c.

Wątpliwości Sądu Okręgowego co do kwalifikacji wniesionej sprawy jako sprawy gospodarczej budzi zarówno przedmiot niniejszej sprawy jak i związek dochodzonego roszczenia z działalnością gospodarczą powoda. Przedmiotem niniejszej sprawy jest roszczenie odszkodowawcze z tytułu wypadku komunikacyjnego, a roszczenie to nie zmieniło swojego charakteru na skutek dokonanej zmiany wierzyciela (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21.04.2005r III CZP 17/05).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiła się rozbieżność co do gospodarczego charakteru sprawy o roszczenie bezpośrednio, wytoczonej przez pokrzywdzonego przedsiębiorcę. W postanowieniu z dnia 15.02.2000r I CZ 242/99 (Lex 40489). Sąd Najwyższy przyjął, że taka sprawa ma charakter gospodarczy, bo poszkodowany przedsiębiorca poniósł szkodę przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Odmienne stanowisko zajął Sąd Najwyższy natomiast w postanowieniu z dnia 17.XII.2004r II CZ 151/04 (Lex 490406) przyjmując, że roszczenie odszkodowawcze nie ma żadnego związku z działalnością gospodarczą poszkodowanego przedsiębiorcy, a fakt wykorzystywania uszkodzonego pojazdu dla działalności gospodarczej nie ma żadnego znaczenia dla kwalifikacji sprawy. Jak wynika z powyższego, skoro istnieją pewne wątpliwości w orzecznictwie co do gospodarczego charakteru takiej sprawy odszkodowawczej wytoczonej przez poszkodowanego wierzyciela, to tym bardziej wątpliwości te powstaną w sytuacji gdy doszło do zmiany wierzyciela. Odnośnie sporów wytaczanych przez cesjonariusza – przedsiębiorcę przeciwko dłużnikowi – przedsiębiorcy Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22.07.2005r III CZP 45/05 (OSNC 2006/4/66) zajął stanowisko, że podstawą do kwalifikowania takiej sprawy jako sprawy gospodarczej, są ramy prowadzonej

działalności gospodarczej przez cesjonariusza i jest wystarczające aby sprawa poddana osądowi wynikała z prowadzenia działalności gospodarczej.

Nie ma sporu w niniejszej sprawie co do tego, że w zakres działalności gospodarczej powoda ujawnionej w ewidencji działalności gospodarczej nie wchodzi obrót wierzytelnościami w tym wierzytelnościami odszkodowawczymi z tytułu wypadków komunikacyjnych, a żalący nie w obrocie tymi wierzytelnościami upatruje podstawy do kwalifikowania wniesionej sprawy jako sprawy gospodarczej. Żalący podstawą do kwalifikowania wniesionej sprawy jako sprawy gospodarczej wywodzi ze związku wniesionej sprawy z inną działalnością gospodarczą prowadzoną przez siebie jaką jest wynajem samochodów, w tym samochodów zastępczych na czas naprawy powypadkowej. Powstaje zatem wątpliwość czy istotnie domaganie się zapłaty przelanej wierzytelności odszkodowawczej może mieć związek ze wskazaną działalnością gospodarczą i czy wchodzi w zakres tej działalności. Niewątpliwie zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie prezentowane są zgodne poglądy, że funkcjonalne kryterium sprawy gospodarczej należy ujmować elastycznie i odnosić go do działalności w każdej konkretnej sprawie. W niniejszej sprawie powód nie dochodzi zapłaty za najem pojazdu zastępczego ale dochodzi roszczenia odszkodowawczego, przysługującego pierwotnie innej osobie. Przyjęcie zatem w niniejszej sprawie, że wniesiona sprawa ma związek z prowadzoną przez powoda działalnością gospodarczą, musiałoby oprzeć się na założeniu, że jednak powód dochodzi w niniejszej sprawie zapłaty za wynajem samochodu zastępczego, który to cel realizuje nie w bezpośrednim sporze z najemcą samochodu, ale pośrednio w sporze z ubezpieczycielem sprawcy szkody, a są wątpliwości czy można przyjąć takie założenie. Z tych też względów konieczne jest wyjaśnienie jak szeroko w niniejszej sprawie – na użytek kwalifikacji wniesionej sprawy – należy interpretować pojęcie zakresu prowadzonej działalności gospodarczej, do którego to zakresu odwołują się przepisy zawierające definicję legalną sprawy gospodarczej.

Druga wątpliwość Sądu Okręgowego dotyczy prawa cesjonariusza do wyboru sądu miejscowo właściwego do rozpoznania wniesionej sprawy.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 22.V.2003r o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152, z późniejszymi zmianami) powództwo o roszczenie wynikające z umów ubezpieczeń obowiązkowych lub obejmujące roszczenia z tytułu tych ubezpieczeń można

wytoczyć bądź według przepisów o właściwości ogólnej bądź przed Sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby poszkodowanego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia. Powstaje wątpliwość czy przewidziane w tym przepisie uprawnienie procesowe poszkodowanego do wyboru sądu miejscowo właściwego do rozpoznania sprawy w roszczenie bezpośrednie z art. 19 ust. 1 tejże ustawy dotyczy również cesjonariusza.

Niewątpliwie powołane w zażaleniu piśmiennictwo i judykatura reprezentuje pogląd, że umowa cesji wywołuje nie tylko skutki materialnoprawne ale i pewne skutki procesowe (art. 509 § 2 k.c.). Jednakże w kwestii przejścia na cesjonariusza prawa wyboru sądu miejscowo właściwego przyznanego cedentowi nie ma wyraźnej wypowiedzi judykatury i takiej wyraźnej wypowiedzi nie zawiera również powołane w zażaleniu postanowienie SN z dnia 21.04.2005r III CZP 17/05. Wątpliwość Sądu wiąże się z tym, że w wyniku cesji, powód nie stał się poszkodowanym, a prawo wyboru sądu miejscowo właściwego zostało zastrzeżone na rzecz poszkodowanego w związku z przyznanym mu roszczeniem bezpośrednim do zakładu ubezpieczeń. Jest to zatem regulacja szczególna i jako taka nie powinna być wykładana rozszerzająco, jakkolwiek przy przyjęciu poglądów doktryny możliwe jest przyznanie prawa wyboru sądu miejscowo właściwego również cesjonariuszowi.

Rozstrzygnięcie przedstawionych wątpliwości będzie miało wpływ nie tylko na wynik toczącego się postępowania zażaleniowego, ale też pozwoli na uporządkowanie rozbieżnej praktyki sądowej w zakresie prawidłowej kwalifikacji spraw wnoszonych przez cesjonariuszy przeciwko zakładowi ubezpieczeń.

Z tych względów postanowiono jak w sentencji w oparciu o przepis art. 390 k.p.c..